

Natur- og vildtpleje på landbrugsarealer 2017

Tekst og foto: Anders Rishøj, Niels Søndergaard, Thomas Iversen, Jakob Bergmann Nielsen
alle Danmarks Jægerforbund og SEGES

Thomas Iversen

Mange landmænd og jægere plejer eksisterende natur og etablerer ny natur, men det kan være svært at overskue, hvor man skal starte, og hvilke regler der gælder. Derfor har Danmarks Jægerforbund i samarbejde med SEGES, (Landbrug & Fødevarer) udarbejdet dette indstik, som forsøger at guide dig gennem nogle af de overvejelser, der er omkring natur- og vildtpleje på landbrugsarealer, samt de regler og muligheder, der er i landbrugsstøtteordningerne. Der findes i dag vide rammer, som kan bidrage til at skabe bedre levesteder for insekter, pattedyr og fugle, som er knyttet til det åbne landbrugsland. Derfor anbefaler vi, at man altid inddrager en landbrugsrådgiver, når der udføres natur- og vildtpleje på landbrugsarealer.

Hvor lidt skal der til?

Kontinuitet (alder) er den mest afgørende faktor for naturindholdet i den enkelte biotop. Ønsker man et højere naturindhold – og derved at skabe bedre betingelser for jagten – handler det først og fremmest om, at værne om de arealer på bedriften, hvor naturen har udviklet sig over mange år. Det kan f.eks. være fugtige enge, overdrev, heder og gamle skovbryn, men også mere kulturprægede levesteder som gamle markveje, stendiger, levende hegn, gamle solitære træer og

fodposer (naturlige bræmmer langs hegn, veje m.m.), der sjældent eller aldrig er blevet omlagt. De gamle tiltag er skelettet der holder landskabet sammen, mens midlertidige tiltag, som vildtstriber, barjordsstriber, insektvolde og lærkepletter kan støtte op om og beskytte skelettet. Samtidigt kan de producere føde, tørremuligheder og dækning for vildtet.

Tiltag, der har ligget det samme sted i mange år, tilgodeser krav til levesteder for en bred vifte af arter – lige fra de jagtbare arter som hare, agerhøne og råvildt til langt mere sjældne og specialiserede arter af sommerfugle, vilde bier og svampe. Ro, rod og reolplov er sammenfattende for den tilgang, der kan medvirke til at udbygge og sikre naturen i landbrugslandet.

Faktisk er det lettere, end man tror, at få naturen til at indfinde sig – for i de fleste tilfælde handler det om, at naturen får ro til at indfinde sig og stabilisere sig. Ofte forbinder vi traditionel, god natur- og vildtpleje med at grave, plante og så for vildtet, men i flere tilfælde vil det have en god effekt blot at give et areal ro. Derfor kan det også i mange tilfælde være en god idé at slå koldt vand i blodet og lade naturen råde på dens egne præmisser.

Hvad der for det menneskelige øje ligner rod og forfald, kan for naturen

være værdifuldt og et naturligt element i naturens dynamik. Når et levende hegn tyndes, er det god naturpleje at efterlade afskårne grene og stammer i bunden af det levende hegn samt at lade udgåede træer og buske stå til naturligt henfald. Det giver dækning i bunden og bidrager til, at der bliver skabt bedre livsbetingelser for hulrugende fugle, svampe, insekter og andre smådyr.

Brug af reolplov er et konkret handlingsorienteret redskab til at skabe mere af den næringsfattige natur, der er en stor mangelvare i landbrugslandet. Ved at reolpløje landbrugsarealer i omdrift – altså arealer, der dyrkes ved jordbehandling, skabes grundlag for, at der fremspirer planter, som karakteriserer den næringsfattige natur, og dermed skaber ny næringsfattig natur. Reolploven sørger for, at den næringsrige jord i overfladen af marken bytter plads med den næringsfattige jord. Dermed er der skabt grundlag for en mere næringsfattig jord og natur. Metoden med reolploven er mest velegnet på ikke lerede jorder.

Det handler ikke om at få gjort markerne mindre eller at få bremset udviklingen i landbruget, men om at sikre en række gode og stabile levesteder i landbrugslandet, hvor vildt, insekter og padder kan leve.

Thomas Iversen

De permanente landskabselementer er skelettet, der holder landskabet sammen, mens midlertidige tiltag, som vildtstriber, barjordsstriber, insektvolde og lærkepletter kan supplere og beskytte skelettet. Her er en vildtstribe placeret mellem den dyrkede mark og en markvej med en bred kantvegetation.

Tag udgangspunkt i det eksisterende – Brandmandens Lov

Natur- og vildtpleje handler i bund og grund om, at hensynet til naturen og vildtet, bliver integreret i en moderne landbrugsdrift, så der bliver plads til natur og landbrugslandets naturlige dyreliv. Principperne kender vi fra ”Brandmandens Lov”.

Brandmandens lov siger, at vi altid skal starte med at bevare naturarealer med høj naturværdi – for hvis først arterne forsvinder, kommer de måske aldrig igen! Derefter bør vi beskytte og forbedre arealer, der potentielt kan opnå en god naturværdi. Herefter bør vi arbejde for at genoprette og lave ny natur og gerne i sammenhæng med eksisterende natur.

Herunder er en række eksempler på elementer i landbrugslandet, som kan være vigtige levesteder for landbrugslandets dyr og planter, og som det derfor er vigtigt at bevare og beskytte:

Markveje

Lysåbne arealer er en mangelvare i landbrugslandet, men det kan markveje medvirke til at ændre. Her er der ofte et rigt blomsterflor kombineret med mange varme, tørre og solrige partier, som tilsammen giver gode livsbetingelser for plante- og dyreliv.

Dødt ved og veterantræer

Store, gamle træer – også kendt som veterantræer – er et af den danske naturs smukkeste og samtidig allermest artsrige levesteder. Livet omkring et træ ændres hele tiden, i takt med at det vokser,

Niels Søndergaard

Gamle veterantræer i levende hegn giver øget naturindhold, og de skal endelig have lov til naturligt henfald.

Niels Søndergaard

At bevare gamle markveje langs levende hegn, der over tid har udviklet en fin biotop med blomster, buske og træer, der naturligt hører til på den pågældende lokalitet, kan være en god og effektiv investering for naturen.

Brandmandens Lov:

1. BEVAR værdifulde arealer med høj naturværdi
2. BESKYT, og forbedre delvist ødelagte arealer med potentielt høj naturværdi
3. GENOPRET, og etabler ny natur

Niels Søndergaard

I denne ådal vil naturen få et væsentligt løft, hvis markerne, der dyrkes med korn, omlægges til permanent græs med slæt, helst kombineret med græsning af husdyr.

ældes og dør, men særligt de gamle træer tilbyder en række værdifulde levesteder, der ikke findes på yngre træer, og som giver udfoldelsesmuligheder for et væld af arter. Selv når træet står tilbage som en hul, død ruin går det ikke til spille – det er stadig mindst lige så fuldt af liv, som det var, da det var levende.

Stendynger

Når der samles marksten, er det oplagt at etablere nogle stendynger i tilknytning til markerne. Enten i et levende hegn eller på andre tilgrænsende arealer. Det er vigtigt, at stendyngen er solbeskinnet, så stenene bliver varme i løbet af dagen. Det giver nemlig optimale livsbetingelser for en række insekter, edderkopper, padder og krybdyr.

Jakob Bergmann Nielsen

En bunke marksten i tilknytning til markerne giver mulighed for, at en række insekter, edderkopper og krybdyr kan leve i marken.

Brug markvildttiltag som buffer omkring eksisterende naturarealer

Det kan være en god idé at etablere midlertidige tiltag som vildtstriber langs med eksisterende naturarealer. Derved kan tiltagene fungere som en buffer, som gør, at naturarealerne bliver mindre eksponerede for pesticider og gødskning, hvilket kan gavne biodiversiteten på arealerne.

Nye naturområder

På landbrugsarealer med ringe dyrkningssikkerhed kan der etableres nu natur. Det kan både være permanente tiltag, som f.eks. skov eller ændring af arealets afvanding, men også midlertidige tiltag, som f.eks. braklægning eller afgræsning af arealet.

Bent Holm

Reolpløjning af en mark på en tør, sandet jord kan være en af vejene til at skabe ny værdifuld natur. Her vil der opstå det, der på sigt kan blive til et overdrev eller anden tør og næringsfattig lysåben natur, som er en mangelvare i landbrugslandet.

Vildtpleje – tag udgangspunkt i vildtets krav til levestedet

Gamle terrænelementer, som f.eks. jorddiger, stendynger eller markveje, er vigtige levesteder for en lang række vildtarter. De giver struktur i landskabet og fungerer som en form for naturligt fødekammer for vildtet og er derfor vigtige at bevare. En vildtstribe eller en barskudsstribe ud mod marken kan beskytte mod maskiner, gødskning og sprøjtning og samtidig supplere med føde, dækning og tørremuligheder.

For at opnå succes med vildtplejen

er det vigtigt at kende vildtarternes krav til levestederne og gennem en målrettet indsats forsøge at tilgodese alle behov inden for et afgrænset område. Dette gøres bedst ved at tage udgangspunkt i de elementer, der allerede er der, og forsøge at dække de behov, der endnu ikke er opfyldt. For vildtet handler det om at sikre føde, dækning, ro og ynglemuligheder. Herunder er beskrevet nogle overordnede behov hos nogle af landbrugslandets vildtarter.

Hønsefugles behov

- Redebiotop med tæt vegetation og god dækning.
- Insektføde, som kyllingerne udelukkende lever af de første 14 dage.
- Grøntføde og frøføde i form af friske skud, spildfrø og frøsættende en-årigt ukrudt året rundt.
- Soleksponerede arealer.
- Vinterdækning i form af tæt krat og vegetation.

Harers og råvildts behov

- Adgang til frisk græs, urter og knopper hele året.
- Soleksponerede arealer.
- Krat, læhegn og mindre bevoksninger, der yder god dækning og er tætte i bunden.

Svømmeænders og vadefugles behov

- Svømmeænder foretrækker lavvandede områder, hvor de kan nå bunden og søge føde.
- Ællingerne tager mest insekter og krebsdyr, mens de voksne overvejende tager planteføde.
- Vadefugle trives godt på afgræssede og fugtige arealer med halvhøj vegetation, som drives ekstensivt. Føden består af orme, snegle og insekter.
- Skovsnuppen yngler helst i ung løvskov med fugtige partier, hvor den kan finde føde, som mest består af regnorme, men også insekter, larver, frø og plantedele.
- Om vinteren søger skovsnuppen føde om natten på græsarealer med mange regnorme.

Virkemidler til natur- og vildtpleje

Ved hjælp af en målrettet indsats kan du med relativt simple midler tilgodese mange af disse behov på dine landbrugsarealer. I det nedenstående vil vi komme ind på konkrete terrænglejetiltag, som ikke får indflydelse på grundbetalingen, og som kan indpasses i markdriften. Enkeltvis eller sammen bidrager de til at skabe bedre livsbetingelser for faunaen i det åbne land samt til at beskytte gamle terrænelementer med høj biodiversitetsmæssig værdi.

Jens Overgaard Christensen

Langs levende hegn, markskel og markveje er det en god idé at placere gødnings- og sprøjtefrie striber med reduceret udsæd. Dette kan som her kombineres med en udyrket stribe. Fordelen ved disse tiltag er, at de ligesom den udyrkede plet omkring en drænbrønd kan etableres i forbindelse med den normale markdrift.

Thomas Iversen

Natur- og vildtpleje bør tage udgangspunkt i naturen og vildtets behov og ved en målrettet indsats forsøge at sikre, at alle behov dækkes inden for et afgrænset område.

Vildt- og bivenlige tiltag

Du må i hele kalenderåret etablere vildt- og bivenlige tiltag på dine landbrugsarealer i omdrift. Det kan være insektvolde, lærkepletter, vildtsstriber eller barjordsstriber.

Tiltagene må ikke få permanent karakter, og derfor må du ikke etablere dem på arealer med permanent græs eller permanente afgrøder.

Af samme årsag skal du holde de vildt- og bivenlige tiltag fri for tilgroning med træer og buske. Vildt- og bivenlige tiltag er ikke at betragte som en afgrøde, hvorfor de heller ikke er omfattet af krav om landbrugsaktivitet. Der gælder derfor hverken et krav om slåning eller en frist for tilsåning.

Du må maksimalt etablere vildt- og bivenlige tiltag på 10 procent af en marks samlede areal. Eventuelle GLM-landskabselementer skal medregnes som en del af markens samlede areal.

Du må gerne anlægge forskellige tiltag ved siden af hinanden, så længe den samlede bredde ikke overstiger 10 meter. Vælger du at anlægge flere tiltag på samme mark, skal afstanden imellem dem være minimum 10 meter.

Vildt- og bivenlige tiltag, der overholder de beskrevne krav, skal ikke indtegnes separat på dit markkort og skal ikke anmeldes som en selvstændig afgrøde i fællesskemaet. Vildt- og bivenlige tiltag udgør dermed ikke en selvstændig afgrøde.

Kilde: Vejledning om direkte arealstøtte 2017.

Thomas Iversen

Lysåbne områder er vigtige for hønefugle og en lang række insekter. Barjordsstriber som denne skaber varme ved jorden og giver mulighed for, at hønefuglene kan støvbade.

Thomas Iversen

Natur- og vildtpleje behøver ikke være svært. Med relativt simple midler kan du forbedre levestederne for markvildtet. Det handler først og fremmest om at etablere noget af det, der ikke er der i forvejen.

Niels Søndergaard

Vildtstriber med mange blomstrende arter tilgodeser ikke kun vildtet. Visse arter af bier, sommerfugle og insekter kan også bruge vildttiltagene som fourageringssted.

Vildtstriber kan med fordel tænkes ind i markdriften, så overlap og dobbeltkørsel undgås i kiler samt omkring mergelgrave, grøfter, elmaster, drænbrønde osv. Alt sammen elementer, som besværliggør effektiv markdrift, men som i kombination med vildtstriber danner vigtige småbiotoper i dyrkningsfladen.

Vildtstriberne er især til gavn for agerhøns, fasaner, viber, lærker og harer, men også råvildt vil nyde godt af denne form for terrænpleje. Det samme gælder insekter, pattedyr og småfugle. Hovedformålet med vildtstriber er at bryde større dyrkningsflader og skabe variation.

Thomas Iversen

En tyndt sået, blomsterrig vildtstribe med en lysåben struktur kan blandt andet dække hønsesuglenes behov for insekt- og grøntføde, som er livsvigtigt for hønsesuglenes kyllinger.

Vildt- og bivenlige tiltag har ikke en kvælstofnorm ...

... når du beregner kvælstofkvoten for en omdriftsmark med vildt- og bivenlige striber, skal du derfor nedsætte kvælstofnormen (kg N/ha) svarende til, hvor mange procent striberne eller voldene dækker af markens areal.

Kilde: Vejledning om direkte arealstøtte 2017.

Vildtstriber er striber i den enkelte mark, der:

- Er tilsået med f.eks. en vildtblanding. På braklagte arealer må vildtstriber ikke etableres med majs i renbestand eller kornafgrøder i renbestand.
- Er græsspor, der holdes slået helt kort gennem hele vækstsæsonen eller
- Er selvsåede/vilde planter, som holdes urørte, og som selv sætter frø.

Du må gerne kombinere forskellige typer af striber, f.eks. kortholdte græsspor og vilde blomster.

Kilde: Vejledning om direkte arealstøtte 2017.

Jens Overgaard Christensen

Vildtplejen kan fint indgå i en rationel markdrift. Her er brak og vildtstriber brugt til at fjerne kiler, overlap og urentable områder i marken. Til højre i billedet er en brakmark anvendt til at rette marken af, og en barjordsstribe hindrer spredningen af problemukrudt ud i marken. Langs læhegnet til venstre, hvor der normalt er et lavere udbytte, er der lavet en stribe med reduceret udsæd, som samtidig bliver holdt sprøjtefri. Så bliver sprøjtebommen ikke ridset af de udhængende grene. Midt i marken er der en gravhøj og en mergelgrav. For at lette markarbejdet har landmanden anlagt brak omkring disse, og ved gravhøjen har han anlagt en vildtstribe på højre side, så den passer med bredden på mergelgraven. Mellem de to landskabselementer har han anlagt en insektvold med hhv. en vildtstribe og en udyrket stribe på hver side.

Klippede spor

Græs, der gror vegetativt, har et højere og lettere omsætteligt indhold af næringsstoffer end den ældre vegetation. Ved systematisk at holde dele af arealerne kortklippede sikres således et udbud af frisk græs, kløver og urter som harer, råvildt og hønsefugle sætter pris på hele året. Desuden giver det vildtet mulighed for at tørre sig efter regn.

Græsstriber placeres i forbindelse med markskel, levende hegn, insektvolde eller lignende og bør være mindst en til to meter bred. Når striben bliver etableret, er det en fordel at så en kløvergræsblanding i udlæg med havre. Striben slås første gang året efter, hvor græsdækket har etableret sig.

Græsstriber skal holdes kortklippede, fra væksten starter i foråret, til væksten slutter i efteråret. Hermed bliver der skabt det bedste fødeudbud, og ri-

sikoen for at skade vildtet samt æg og yngel ved slåning er minimal. Den såkaldte gummistøvletest er god til at vurdere græssets ideallængde.

Her er græsset for langt.

Og her er græssets længde perfekt.

Tætsslåede græsstriber skaber tørremuligheder for markvildtet og giver samtidig vigtig grøntføde. Græsstriber skal holdes kortklippet hele vækstsæsonen, og man bør starte tidligt for at undgå at skade reder, æg og yngel.

Udyrket stribe

En stribe, som henligger udyrket, giver mulighed for, at masser af enårige urter kan etablere sig og derved sikre levesteder for insekter. Insekter er vigtige fødeemner for hønsefuglenes kyllinger, og urterne giver frøføde til de voksne fugle. Samtidig tilbyder de en naturlig blomsterflora, som de vilde bier og andre flyvende insekter har stor gavn af. Ny forskning har vist, at de vilde insekter foretrækker den vilde flora i en udyrket stribe frem for de udsåede arter, der findes i en blomsterstribe.

En udyrket stribe anlægges bedst ved at lade stubben fra den foregående afgrøde stå, og den placeres ved markskel, levende hegn, insektvolde eller lignende. Striben bør være mindst en til to meter bred.

Jens Overgaard Christensen

På kvægbrug med store arealer, der dyrkes med majs og græs, er det oplagt, at der i græsmarken er en kortklippet stribe mod markskellet, og at der i majsmarken på den anden side af markskellet er en barjordsstribe.

Niels Søndergaard

En stribe, som henligger udyrket, giver mulighed for, at enårige ukrudtsarter kan etablere sig og derved sikre føde til både insekter og fugle. Dette er både let, effektivt og billigt.

Barjordsstriber

Åbne utilsåede arealer er en mangelvare i landbrugslandet – derfor er den udyrkede barjordsstribe en nem og effektiv måde at skabe variation på sin bedrift. Barjordsstriber er op til tre meter brede striber i marken, som bliver holdt fri for vegetation og fremstår med bar jord. Igennem vækstsæsonen plejes barjordsstriben mekanisk med en gåsefodsharve eller lignende. Afhængig af vækstforholdene er det nødvendigt med en harvning hver tredje til fjerde uge.

Områder med bar jord, hvor der kommer lys og varme til jorden, er vigtige elementer, som sikrer, at småvildtet kan tørre efter en regnbyge og renholde fjerdragten ved at støvbade. Samtidig tilbyder de varme og solbeskinnede arealer, hvor de flyvende insekter kan sole sig. Barjordsstriber langs levende hegn og dyrkningsflader fungerer tillige som ledelinjer i det åbne land og sikrer en vis spredning af vildt, insekter, padder og krybdyr.

Niels Søndergaard

Barjordsstriber må være op til tre meter brede og holdes ved, at striberne harves med jævne mellemrum. Barjordsstriber må maksimalt være tre meter i bredden og kan anlægges på dyrkede og braklagte arealer, men er som udgangspunkt ikke tilladt på arealer med plejegræs- og miljøtilsagn. Du kan anlægge striben i markens yderkant og som noget nyt i 2017 også midt i marken, hvis barjordsstriben er placeret sammen med et andet vildt- og bivenligt tiltag, som f.eks. en insektvold eller vildtstribe. Du må ikke etablere barjordsstriber på arealer, der ligger nærmere end fem meter fra søer, åbne vandløb, kystlinjer samt fortidsminder, der er beskyttet af museumslovens § 29.

Thomas Iversen

Barjordsstriber er et enkelt, billigt og meget effektivt terrænplejetiltag og er samtidig et hensigtsmæssigt tiltag i forhold til planteavlen, hvor det kan mindske spredningen af rodukrudt.

Lærkepletter

Lærkepletter er bare pletter i en tilsået mark, hvor der ikke er plantedække. De enkelte lærkepletter må maksimalt være 100 m². I praksis kan du etablere lærkepletterne ved at hæve såmaskinen et kort stykke ved tilsåningen af marken. Pletterne bør laves i god afstand til levende hegn og ikke i forbindelse med kørespor, der ofte fungerer som ledelinjer for rovpattedyr. Ved at lave små lærkepletter i afgrøden bliver der skabt bedre muligheder for, at de jordrugende fugle kan bygge rede og finde føde. Men biller og andre smådyr, der lever på jordoverfladen, har også gavn af tiltaget.

Niels Søndergaard

I lærkepletterne kan de jordrugende fugle finde føde og balemuligheder ude i dyrkningsfladen, hvor de er relativt godt beskyttede mod prædatorer (rovdyr).

Niels Søndergaard

En lærkeplet kan skabe levesteder midt i dyrkningsfladen og kan fungere som ynglebiotop for mange jordrugende fuglearter.

Insektvolde

Insektvolde er græsklædte jordvolde, som tjener flere formål. Volden skaber gunstige livsbetingelser for en række insekter og fungerer bl.a. som overvintringssted for disse. Således bidrager insektvolden til gode og varierede forekomster af insekter og dermed til fødegrundlaget for hønsefuglenes kyllinger.

Derudover kan insektvolden sikre forekomst af rovinsekter, der bidrager til biologisk bekæmpelse af skadedyr i markagrøden.

Insektvolden skal placeres soleksponeret, gerne øst-vest, så der opnås mest forskel i sol og skygge-effekt, men aldrig i nærheden af høje træer, der kan fungere som udkigspost for rovfugle, hvilket betyder, at hønsefuglene nødt vil benytte redebiotopen.

Insektvolden må ikke være højere eller bredere, end at den kan pløjes væk igen. Den ideelle dimension for en insektvold er en halv til en meter høj og ca. halvanden til to meter bred ved

Niels Søndergaard

Etableringen af en insektvold kan ske ved at pløje jorden sammen fra to sider. Man starter med en stribe på seks til otte meter, hvor man ved hjælp af en ganske almindelig plov trækker jorden ind mod midten ad flere omgange.

Thomas Iversen

Insektvolden giver et godt redeskjul for de jordrugende fugle og sikrer gode fødesøgningsmuligheder i form af insektføde, som er afgørende for, at hønsefuglenes kyllinger overlever.

basis. Det er uhyre vigtigt, at overgangen fra voldens basis til markkant er jævn, da en efterladt fure virker som en fysisk barriere for smådyr, insekter og hønsefuglenes kyllinger, dvs. nærmest en slags fælde.

En ganske almindelig plov kan sagtens anvendes. Herefter anbefales det at harve eller fræse langs siderne af jordvolden for at sikre en jævn overgang fra jordvolden til marken og at tromle – alternativt at køre frem og tilbage på volden, så der etableres et godt såbed.

På volden sås tuedannende græsser, f.eks. hundegræs, timoté, fløjlsgræs, engsvingel, strandsvingel og rødsvingel – eventuelt i kombination med hinanden, hvilket giver god rededækning og sikrer gode levesteder for insekter. Insektvolden skal henligge urørt, da den opnår højere værdi med alderen.

Permanente afgrøder som elefantgræs, rørgræs, stauder samt træer og buske må ikke indgå i afgrødesammensætningen på insektvolde.

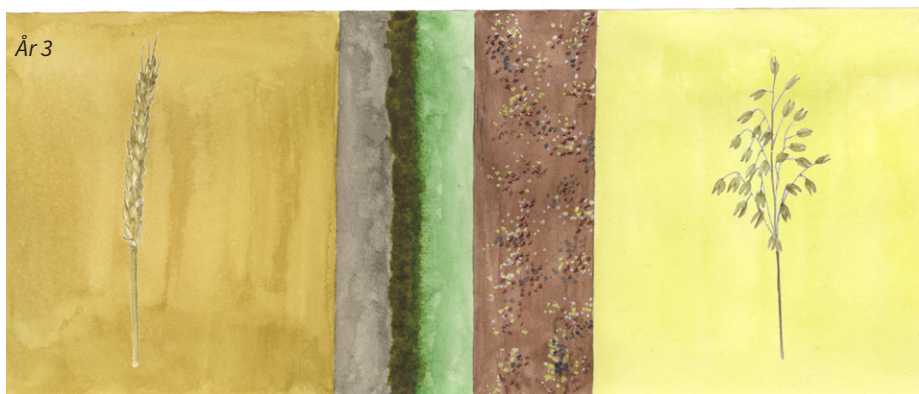
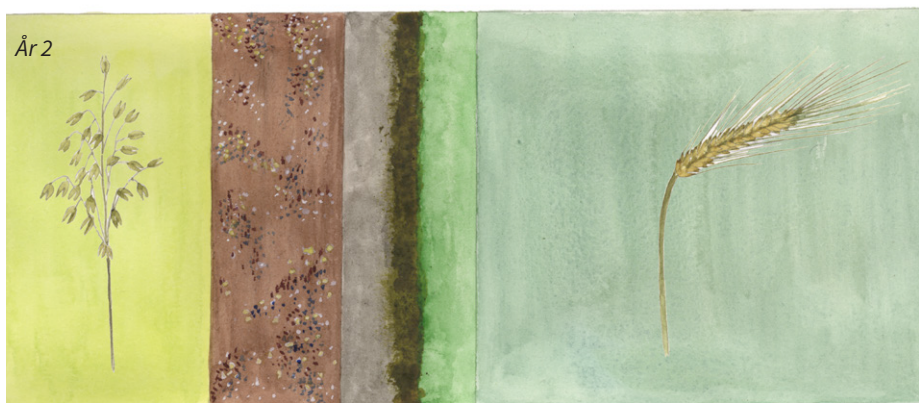
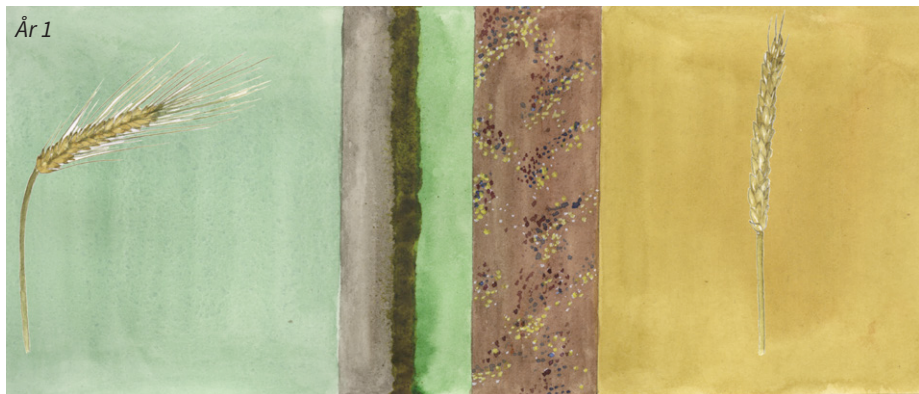
Niels Søndergaard

Insektvolden tilsås med tuedannende græsser, som f.eks. hundegræs, timoté, fløjlsgræs, engsvingel, strandsvingel og rødsvingel

Thomas Iversen

Her er insektvolden placeret i forlængelse af en gravhøj, så den ikke er til gene for markdriften. Start eventuelt insektvolden et stykke fra gravhøjen – så der er plads til maskiner.

Jens Overgaard Christensen

Thomas Iversen

Insektvolden giver dækning i de perioder, hvor afgrøderne ikke kan tilbyde dette.

En insektvold eller et markskel med hhv. en barjordsstribe og en kortklippet græsstribe på hver side kan kombineres med en udyrket stribe. Den udyrkede stribe skifter fra side til side hvert år, hvilket gør, at problemukrudt kan holdes under kontrol. Samtidig sikres et varieret fødeudbud til både kyllinger og ældre fugle.

Natur- og vildtpleje på brakarealer

I grundbetalingsordningen blev der fra 2016 givet en ny mulighed for natur- og vildtpleje på arealer udlagt til brak. Brakken har tidligere været anvendt i Danmark, da der var overproduktion af fødevarer i Europa. Dengang blev brakarealerne udlagt for at tage landbrugsareal ud af drift.

I dag er brakken kommet tilbage for at tilgodese naturindholdet. Landbrugere har hermed fået mulighed for at tage et landbrugsareal ud af drift i en årrække. Man skal dog stadig udføre en årlig landbrugsaktivitet som f.eks. slåning eller tilsåning. Brakarealerne kan desuden anvendes til at opfylde et krav fra EU, hvor landbrugere skal udlægge såkaldte Miljøfokusområder (herefter omtalt som MFO).

Jens Overgaard Christensen

Landmanden kan vælge at opfylde sin MFO-forpligtigelse ved f.eks. at anlægge en randzone langs et vandløb. Her er der mulighed for at etablere både en kortklippet stribe samt en vildt- og bivenlig stribe, som det ses på højre side af åen. Dog skal den vildt- og bivenlige stribe placeres længst væk fra vandløbet og må maks. være tre meter. Alternativt kan landmanden etablere en MFO som vist her sammen med en barjordsstribe ind mod marken på venstre side af åen.

Vildt- og bivenlige tiltag i frivillige MFO-randzoner

I frivillige MFO-randzoner, der ligger op ad omdriftsarealer, er der større mulighed for at etablere vildt- og bivenlige tiltag. Her må de inderste tre meter af den frivillige MFO-randzone ind mod marken tilsås med en blanding af frø- og nektarproducerende plantearter. Plantedækket på disse striber må ikke bestå af korn, raps eller majs i renbestand eller af en frøblanding, der kun indeholder disse afgrøder.

Kilde: Vejledning om direkte arealstøtte 2017.

Brakken opdeles i to underkategorier

Slåningsbrak, hvor arealet skal slås mindst én gang i perioden 1. august til 15. september.

Blomsterbrak, hvor der senest 30. april foretages en kombineret aktivitet af en mekanisk jordbearbejdning og isåning af en blanding af frø- og nektarproducerende plantearter. Du må ikke udså korn, majs eller raps i renbestand eller en blanding, der udelukkende består af disse afgrøder. Hvis du vælger denne aktivitet, er du ikke forpligtiget til at skulle slå dit areal i perioden 1. august til 15. september.

Det er forbudt at slå plantedækket i perioden 1. maj til 31. juli. Forbuddet er af hensyn til markvildtet.

Du har mulighed for at udlægge op til 10 procent af dit brakareal med vildt- og bivenlige tiltag med en maksimal bredde på 10 meter. I den forbindelse er sådanne tiltag ikke omfattet af aktivitetskrav om slåning og heller ikke forbudsperioden mod slåning.

Kilde: Vejledning om direkte arealstøtte 2017.

Reduceret udsæd

Striber langs levende hegn, markveje, markskel og insektvolde, hvor udsædsmængden reduceres til en tredjedel, kan i kombination med en udyrket stribe på modsatte side være et

godt og billigt alternativ til en vildtblanding. Striben etableres på samme tid og med samme maskiner som den resterende del af marken. Hvis sriben holdes gødnings- og sprøjtefri, vil en-

årigt ukrudt og insekter etablere sig i den lysåbne afgrøde. Året efter kan man lade de to striber bytte plads.

Jens Overgaard Christensen

Striber med reduceret udsæd, som holdes fri for gødning og sprøjtemidler, skaber en lysåben afgrøde med et rigere insektliv til stor gavn for markvildtet.

Niels Søndergaard

Ved at reducere udsædsmængden er der plads til, at hønefuglenes kyllinger kan løbe i rækkerne under fødesøgningen. Samtidig kommer der lys og varme til jorden.

Thomas Iversen

Striber med reduceret udsæd, som ikke sprøjtes eller gødes, er et nemt, godt og billigt alternativ til en vildtblanding.

Etablering og pleje af levende hegn

Thomas Iversen

Det vildtvenlige hegn er kendetegnet ved, at det er tæt i bunden. Derfor skal man sørge for at pleje hegnet i tide, så buskene får lys og plads til at brede sig.

Etablering og pleje af levende hegn bør ske både af hensyn til vildtet, naturen samt landbrugets behov for et godt vækstklima.

Det levende hegns stabilitet sikres bedst ved, at det indeholder et varieret udbud af arter. Egnskarakteristiske arter bør foretrækkes, da de træer og buske, som naturligt findes på en egn, medvirker til et større naturindhold, da langt flere insekter og svampe er knyttet til hjemmehørende arter end til arter, der aldrig har vokset naturligt i Danmark.

Levende hegn kan med fordel placeres, så naturlige ledelinjer i landskabet udnyttes og udbygges. Ved hjælp af levende hegn kan terrænelementer som f.eks. skove og beplantninger forbindes, således at der skabes velfungerende spredningskorridorer for vildtet.

Det er vigtigt at tage højde for, at der skal være rigelig plads til, at planterne i hegnet har mulighed for at udvikle naturlig dynamik og struktur med plads til dyrelivet. Plant hellere én eller få rækker, så der er plads til, at planterne kan brede sig, i stedet for mange rækker, som senere skal beskæres kraftigt af hensyn til markdriften.

Består det levende hegn af flere rækker, bør planterne så vidt muligt stå forskudt for hinanden i rækkerne, da dette giver en bedre dækning end planter, der står lige over for hinanden. Den ideelle planteafstand er mellem halvdelen og to meter afhængig af lokale forhold, og hvilke planter der anvendes.

Det ideelle levende hegn for markvildtet er lavt og består primært af buske, der giver en god bunddækning. Buskene skal helst plantes i grupper på tre til fem stk. af samme art. Hermed minimerer man risikoen for, at

enkelte eller få arter dominerer og udkonkurrerer andre mindre dominerende arter.

Af hensyn til vildtet skal det levende hegn have god og tæt dækning helt til bunden. Det opnås ved at sætte lave buske yderst, mens høje og skyggetålende buske placeres i midten af det levende hegn sammen med bestandstræer. Desuden skal man sørge for, at buskene får lys og luft til at udvikle sig.

Det er derfor meget nødvendigt tidligt i hegnets levetid at fjerne ammetræer og at udtynde bestandstræerne. Derudover kan der med stor fordel etableres åbne pletter i hegnet, hvor der ikke findes træer og buske, hvilket skaber variation i form af små lommer med andre livsbetingelser og mere diversitet. Desuden bør man efterlade dødt ved og bunker med kvas, da det skaber et godt miljø for nedbrydere som insekter, bakterier og svampe. Døde træer, der bevares, bliver yngleplads for spætter, mejser, flagermus og insekter mv. Bevarelse af kvasbunker giver en række småfugle gode ynglemuligheder, skaber dækning for vildtet og øger antallet af insekter, især vilde bier.

For at opnå et levende hegn, der er tæt i bunden, er det ofte afgørende at holde planterne fri for ukrudt de første tre-fire år. Den efterfølgende pleje og vedligeholdelse af hegnet består herefter af udtynding og beskæring. Det levende hegn bør generelt beskæres jævnlige og gerne tidligt, så hegnet vedbliver at være tæt i bunden. Det er typisk nødvendigt at starte pleje i form af beskæring og udtynding af hegnet, når det er fem til ti år gammelt afhængigt af vækstforholdene. Ved efterfølgende pleje ca. hvert tredje år vil opgaven være meget overkommelig og billig at foretage.

Niels Søndergaard

Man skal ikke være bange for at gå hårdt til værks, når man plejer sine hegn. Træer og buske vil skyde fra bunden og give hegnet en tæt struktur med gode dækningsmuligheder for vildtet. Du kan med fordel lade kvaset ligge, da det skaber gode levesteder for insekter og giver dækning i vinterhalvåret.

Niels Søndergaard

Her er ammetræerne fjernet, og buskene skåret ned, så de kan skyde fra roden. Hermed opnås en tæt struktur i hegnet med mange buske og dækning i bunden.

Thomas Iversen

Ved at efterlade dødt ved i bunden af hegnet skaber man levesteder for insekter og svampe og skaber skjul og føde til vildtet.

Våde enge og græsarealer

Våde enge og græsarealer er vigtige fourageringsområder for vadefugle, ænder og gæs. Her produceres nemlig masser af føde i form af hvirvelløse dyr og plantedele. For at disse arealer fungerer optimalt for vildtet, skal de helst afgræsses med husdyr og meget gerne kvæg. Det sikrer, at der er stor variation i vegetationen og dermed gunstige vilkår for mange forskellige dyr og planter. Kvæg, der holder arealet lysåbent og træder vegetationen i stykker, skaber mulighed for, at der kan fremspire en langt mere artsrig vegetation og dermed livsgrundlag for et mere varieret dyreliv. Alt sammen medvirkende til at skabe gode livsbetingelser for vildtet og grundlag for øget biodiversitet.

Søer

Søer er vigtige levesteder for især svømmeænder og vadefugle. Ved at lade kreaturer afgræsse søbredden kan søen fastholdes åben og tilgængelig for vildt, padder og insekter. Ved at rotationsgræsse en tredjedel af søbredden hvert år opstår der et langt mere varieret udbud af levesteder i og omkring søen. Vær dog opmærksom på reglerne for tilskud, hvis der bliver søgt tilskud til arealerne.

Naturbeskyttelsesloven

Søer, heder, overdrev og enge er normalt beskyttet af naturbeskyttelsesloven. Derfor må der ikke foretages ændringer i deres tilstand uden en dispensation. Du må f.eks. ikke jordbehandle eller lave terrænændringer. Du må heller ikke oprense en sø over 100 m² uden en tilladelse.

Du har selv pligt til at undersøge, om et areal er beskyttet, hvilket du kan gøre på Miljøportalen www.arealinfo.dk. Vær opmærksom på, at registreringerne kun er vejledende. Hvis du er i tvivl om, hvorvidt nogle af dine arealer er beskyttede, så spørg din kommunes naturafdeling, som også er myndighed på området.

Thomas Iversen

Afgræssede enge er vigtige levesteder for vadefugle, ænder og gæs, men også for harer og råvildt.

Jens Overgaard Christensen

Her ses et engareal, der grænser op til en dyrket mark. Det ene engstykke afgræsses med kvæg, som også plejer søens bred. På det andet engstykke tages der slæt, og her er der en kortklippet græsstribe rundt omkring arealet. Mod marken er et to meter bredt skel og en barjordsstribe, samt en stribe med reduceret udsæd. Tiltagene beskytter engen mod gødskning og kemi og tilgodeser samtidigt vildtets behov.

Placeringen af vildtplejetiltag

For at opnå bedst mulig effekt af vildtplejetiltagene er placeringen af de enkelte tiltag vigtig. Tiltag som barjordsstriber, klippede spor, insektvolde og lysåbne vildtstriber skal have masser af lys og bør derfor ikke placeres i skygge af høj beplantning. Høj beplantning kan desuden fungere som udkigspost for rov- og kragefugle.

Effekten af midlertidige tiltag som vildtstriber forøges i høj grad, hvis de placeres ved siden af naturområder.

Dette kan f.eks. være søer, vandløb, heder, moser, overdrev og enge eller småbiotoper som f.eks. fortidsminder, markdiger, markveje, vandhuller og lav tæt beplantning. Naturområderne og småbiotoperne er i sig selv gode for vildtet, men vilkårene for vildtet kan forbedres i endnu højere grad ved en kombination af flere tiltag.

Ved at placere midlertidige tiltag som vildtstriber og barjordsstriber op til naturområder og småbiotoper har

tiltagene en beskyttende virkning, da de fungerer som en buffer, som minimerer tilførsel af gødning og sprøjtemidler fra dyrkningsfladen

Dyrkningsfladen kan virke uoverkommelig for mange insekter og småvildtarter. Derfor kan der opnås en god effekt ved at forbinde småbiotoper og naturområder ved hjælp af vildtplejetiltag, som kan virke som spredningskorridorer.

Thomas Iversen

Her er en udyrket vildtstribe placeret mellem en mark og en vildtremise. Hermed skabes en god overgang mellem den dyrkede mark og beplantningen.

Thomas Iversen

Her er en vildtstribe anvendt som opdeling mellem to marker. Striben kan med fordel anmeldes som blomsterbrak og bidrage til at opfylde landbrugerens MFO-krav.

Thomas Iversen

Thomas Iversen

Her er en barjordsstribe placeret mellem dyrkningsfladen og et skovbryn. Barjordsstriben hindrer rodukrudd i at sprede sig ud i marken, og samtidigt giver det varme, lys og luft ved jorden, som er vigtigt for markvildtet.

Vådområder og vandhuller

Der kan søges om tilskud til etablering af mindre vandhuller og vådområder.

Ved vådområder forstås i denne sammenhæng ferske vådområder med permanent vandspejl under normale vejrforhold.

Afhængig af antallet af ansøgere og godkendte projekter vil tilskuddet være mellem 12.000 og 15.000 kr. pr. projekt. Der kan maksimalt søges om tilskud til fem projekter pr. ejendom pr. år. Ved ansøgning om tilskud til flere projekter skal der indsendes ansøgning til hvert enkelt projekt. Beløbet er skattepligtigt og indberettes til SKAT.

Ansøgningsfristen er hvert år den 31. januar.

På Naturstyrelsens hjemmeside kan du finde ansøgningsskema, vejledning og mere information omkring tilskudsordningen: <http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/vaadoomraader-og-vandhuller-jagt-tegnsmidler/>.

Plant for vildtet

Tilskudsordningen "Plant for vildtet" yder tilskud til plantning af træer og buske i det åbne land til gavn for vildtet. Der ydes i øjeblikket tilskud til 38 forskellige træ- og buskarter på 75 procent af planteprisen. Beløbet er skattepligtigt og indberettes til SKAT.

Ansøgningsfristen er 30. april for efterårsplantning og 31. oktober for forårsplantning.

På Naturstyrelsens hjemmeside kan du finde ansøgningsskema, vejledning, beskrivelse af de tilskudsberettigede træer og buske og mere information omkring tilskudsordningen: <http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-vildtet/>.

Plant for hassel- og birkemusene

Tilskudsordningerne "Plant for hasselmusen" og "Plant for birkemusen" yder tilskud til plantning af træer og buske til gavn for hasselmus og birkemus. Der ydes et tilskud på 90 procent af planternes pris, men der stilles særlige krav i form af beplantningernes placering og plantevalg. Beløbet er skattepligtigt og indberettes til SKAT.

Ansøgningsfristen er 30. april for efterårsplantning og 31. oktober for forårsplantning.

Begge ordninger kan kun søges i udvalgte kommuner, hvor hasselmusen eller birkemusen findes eller med stor sandsynlighed forventes at forekomme.

På Naturstyrelsens hjemmeside kan du finde ansøgningsskema, lister med udvalgte kommuner og mere information omkring tilskudsordningerne.

[Http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-birkemusen/](http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-birkemusen/).

[Http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-hasselmusen/](http://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/jagt/tilskud/plant-for-hasselmusen/).

Tilskud til etablering af læhegn

Den gamle tilskudsordning "Land-skabs- og biotopforbedrende beplantninger" erstattes i 2017 med en ny tilskudsordning til etablering af læhegn og evt. supplement af eksisterende læhegn i det åbne land til gavn for vilde dyr og fugle.

Ordningen skal fremme og bevare biodiversiteten i det åbne land gennem plantning af spredningskorridorer, læhegn med tre til syv rækker beplantning og "trædesten". Ordningen vil stille krav til kvaliteten af læhegnene, og projekter med stort potentiale for biodiversitet prioriteres.

Den nye ordning administreres af Miljøstyrelsen.

Har du spørgsmål, er du altid velkommen til at kontakte Danmarks Jægerforbunds rådgivnings- og uddannelsesafdeling. Du er også velkommen til at gøre brug af de lokale frivillige vildtplejerådgivere.

Kontaktoplysninger findes på www.jaegerforbundet.dk.

Thomas Iversen